

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНТРАСНОЇ ТА ІМІТАЦІЙНОЇ ПОЛІФОНІЇ У ФОРТЕПІАННИХ ТВОРАХ

Як відомо, контрастна поліфонія – це багатоголосний виклад, побудований на сумісному звучанні мелодично-контрастних голосів. Мелодії кожного голосу яскраво розвинуті і водночас ці мелодії різні. Інколи такий вид поліфонії називають різнотемною [3]. До контрастної поліфонії належать окремі твори із збірників «Нотні зошити» А. Баха, менуети В. Моцарта, сарабанди Г. Генделя, маленькі прелюдії Й.-С. Баха.

В окремих випадках голоси, що об'єднані поліфонічною фактурою, рівноправні. Кожний з голосів однаково яскравий, вагомий. Часто у творах одна з мелодій переважає над іншими, що звучать одночасно з нею, вона більш яскрава, виділяється своїм звучанням завдяки регістру або ритму, розвинутості мелодії або її своєрідності. Завдяки цьому всі інші голоси, нехай в незначній мірі, але є підлеглими, супроводжуваними. Такі ознаки нагадують гомофонний виклад. У деяких прелюдях з «Добре темперованого клавіру» Й.-С. Баха можна спостерігати такий контрастний розвиток.

Й.-С. Бах у своїх інструментальних творах найдосконаліше розкрив внутрішній світ людини, її думки і почуття та їх емоційні контрасти. Геніальний майстер фуги залишив у спадщину чудові зразки контрастної поліфонії. Контрастне двоголосся та триголосся з досконалою мелодичною красою поліфонічних голосів та яскравістю ритмічних з'єднань створюють неперевершеність та гармонічність звучання творів. Мелодії кожного голосу не розсіюються, не заважають одна одній, а навпаки, рельєфно поєднуються. Завдяки контрастності ритмічного малюнка, кульмінацій, інтонаційній насиченості, мелодії кожного голосу безпомилково врівноважують гармонічну єдність контрастного багатоголосся. Нескладні фортепіанні п'єси містяться в «Нотних зошитах Анни Магдалени Бах». Обидва зошити були створені Й.-С. Бахом для другої дружини – Анни Магдалени Бах. Збірки містять як власні твори композитора, так і твори сучасників, а також родинні записи. Перший нотний зошит належить до 1722 р., другий нотний зошит – до 1725 р. Завдяки художньому змісту та поліфонічній майстерності збірка є важливим і обов'язковим розділом педагогічного репертуару в галузі контрастної поліфонії.

Складніші і глибші за змістом поліфонічні твори увійшли до збірки «Маленькі прелюдії і фуги» Й.-С. Баха [1]. Збірка об'єднує 18 маленьких прелюдій та декілька фуг. Більшість прелюдій збірки належить до контрастної поліфонії, елементи імітації містяться у прелюдях № 7 та № 9.

Імітація (лат. *imitation* – наслідування) – прийом музичного викладу, котрий передбачає проведення тем або мелодій будь-якими іншими голосами.

Голос, що починає імітацію, називається початковим і становить тему (лат. *dux*, або італ. *proposta* – пропозиція); голос, що повторює мелодію початкового голосу, тобто тему, називається імітуючим голосом, це – відповідь (італ. – *risposta* – заперечення, відповідь) [3].

Якщо імітаційний виклад охоплює більше ніж два голоси, виникає два, три, чотири послідовно вступаючих імітуючих голоси (відповідь перша, відповідь друга, відповідь третя).

Інколи трапляються поліфонічні твори з двома темами, яким відповідають імітуючи голоси. Такі твори зустрічаються рідше, і вони отримали назву подвійної імітаційної поліфонії відповідно кількості початкових тем.

Якщо тема замовкає, перестає звучати при вступі голосу, що її імітує, то безперечно, це не поліфонія, хоч імітація, як така, присутня, але мелодичний розвиток теми відсутній.

Переміщення мелодії з одного регістру в інший, з партії одного інструменту або вокального голосу в партію іншого, також не свідчить про поліфонічний виклад. За визначенням викладачів Московської консерваторії С. Григор'єва, Т. Мюллера, Л. Мазеля, імітації такого виду простежуються в музиці гомофонно-гармонічного викладу, і у зв'язку з цим такий прийом називають перекличка або луна. Така імітація нічого спільного з поліфонією не має, тому сама по собі імітація не визначає ознак поліфонічності багатоголосної фактури [2].

Щоб імітація була поліфонічною, необхідно щоб при вступі тема, як початковий голос, не замовкала, а виконувала контрастний, мелодично розвинутий контрапункт. Послідовний виклад однієї й тієї ж мелодії різними голосами, що мають контрастні тембри, складають сутність будь-якої імітації, сприяють розвитку музичної форми. Імітація з давніх-давен вважалась важливим засобом музичного формотворення і стала надто поширеним прийомом в музиці різних епох, різних стилів, особливо в поліфонічній музиці.

Список використаних джерел

1. Бах Й.-С. Маленькі прелюдії та фуґи / Й.-С. Бах. – К.: Музична Україна, 1973. – 48 с.
 2. Григор'єв С. С., Мюллер Т. Ф. Учебник полифонии / С. С. Григор'єв, Т. Ф. Мюллер. – М.: Музыка, 1977. – 308 с.
- Юцевич Ю. Є. Словник музичних термінів / Ю. Є. Юцевич. – К.: Музична Україна, 1977. – 206 с.